

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

Випуск 2 (9)

Ужгород
2014

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE UNIVERSITY «UZHHOROD NATIONAL UNIVERSITY»
INSTITUTE OF EUROPEAN INTEGRATION STUDIES**

INTERNATIONAL SCIENTIFIC HERALD

Edition 2 (9)

Uzhhorod
2014

У публікаціях чергового випуску збірника наукових праць висвітлюються питання, пов'язані з реформуванням системи вищої освіти України та її інтегруванням до європейського освітнього простору в контексті Закону України «Про вищу освіту».

Статті, що ввійшли до збірника, розглядають як першочергові завдання щодо імплементації нових нормативно-правових документів у галузі вищої освіти, так і практику роботи вітчизняних вищих навчальних закладів щодо інтегрування до європейського та світового науково-освітнього простору, зокрема впровадження інноваційних технологій у діяльність ВНЗ, особливості підготовки навчально-методичних комплексів окремих дисциплін, забезпечення випереджувального характеру освітніх послуг у підготовці фахівців.

The issues related to the reform of higher education in Ukraine and its integration into the European educational space in the context of the Law of Ukraine "On Higher Education" are covered in the collection of scientific works.

The articles included in the collection, touch on the priorities of implementation of new legal documents in the field of higher education as well as the practice of domestic higher educational institutions concerning integration into the European and world scientific and educational space, in particular, introduction of innovative technologies into university activities as well as peculiarities of preparation teaching methods for some disciplines, providing of advanced educational services in training specialists.

РЕДАКЦІЙНА РАДА

Голова:

Смолянка В.І. ректор ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
доктор медичних наук, професор (м. Ужгород, Україна)

Члени ради:

Луговий В.І. перший віце-президент Національної академії педагогічних наук,
доктор педагогічних наук, професор (м. Київ, Україна)

Лендєл М.О. проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «УжНУ»,
доктор політичних наук, доцент (м. Ужгород, Україна)

Студеняк І.П. проректор з наукової роботи ДВНЗ «УжНУ»,
доктор фізико-математичних наук, професор (м. Ужгород, Україна)

Бобко А. ректор Університету у м. Жешув,
доктор гуманітарних наук, професор (Польща)

Сільваші З-Й. ректор Університету у м. Дебрецен,
доктор медичних наук, Ph.D, професор (Угорщина)

Чижмар А. ректор Технічного Університету у м. Кошице,
доктор наук, Ph.D, професор (Словацька Республіка)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова:

Артёмов І.В. директор НН Інституту євроінтеграційних досліджень ДВНЗ «УжНУ»,
кандидат історичних наук, доцент

Відповідальний редактор:

Кляп М.І. заступник директора ННІ євроінтеграційних досліджень,
кандидат педагогічних наук, доцент

Члени редколегії:

Росул В.В. завідувач кафедри педагогіки та психології ДВНЗ «УжНУ»,
кандидат педагогічних наук, професор

Моца А.А. спеціаліст ННІ євроінтеграційних досліджень,
кандидат юридичних наук

Середа Л.І. провідний спеціаліст ННІ євроінтеграційних досліджень

Бродич А.І. начальник редакційно-видавничого відділу ДВНЗ «УжНУ»

*Рекомендовано до друку науковою радою НН Інституту євроінтеграційних досліджень
(протокол № 9 від 19.12.2014 р.)*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАТЬ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Мамчур О.І.,

кандидат географічних наук

Ванда І.В., Котик Л.І.,

Львівський національний університет імені Івана Франка

The main features of human-geographical knowledge formation in higher school are regarded. The basis for the modernization is to achieve a system of competences in the process of learning of programs on human geography are considered. Specificity normative courses that taught at the Department of Economic and Social Geography in Ivan Franko National University of Lviv. Development of basic, general academic and subject-specific competences in the educational process of students geographers aims to improve geographic literacy basics. Importance of geographic literacy components through the European experience of the Tuning project and Herodot network is examined.

Keywords: *human-geographical knowledge, competences, knowledge and skills, normative educational course, geographic literacy, professional education.*

Постановка та актуальність проблеми. Актуальним у навчальному процесі сучасної вищої освіти є формування суспільно-географічного мислення, яке досягається за рахунок освоєння студентами знань і вмінь у сфері просторової організації суспільства. Чотири головні складові системи суспільно-географічних знань – географія населення, соціальна, економічна, політична географії – забезпечують просторове розуміння сучасного суспільства у різноманітних ракурсах. Значення суспільної географії як галузі знань, більш відомої як економічна і соціальна географія, посилюється наявністю теоретичної, конструктивної (практичної), освітньої, виховної функцій [10, с. 35-38]. До прикладу, завдяки першим двом функціям теорії суспільної географії використовуються для розробки демографічної, економічної, соціальної, екологічної, національної політики.

Новітні інформаційні технології та глобалізований характер розвитку суспільства зумовлює переосмислення підходів до освоєння системи суспільно-географічних знань. В українських реаліях трансформації системи вищої освіти важливо не просто деклару-

вати досягнення кваліфікаційних освітніх рівнів, а вдосконалювати якість освіти. Посприяти спільній роботі на рівні університетів Європи над новою парадигмою освіти, підвищенням якості, конкурентоздатності на ринку праці може розробка компетентностей у освітніх програмах. У статті 1 Закону України “Про вищу освіту” (2014) йдеться про якість вищої освіти як рівня здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти [6]. Метою цього дослідження є аналіз специфіки викладання системи суспільно-географічних знань у вищій школі та принципів вдосконалення географічної грамотності студентів.

Результати дослідження. Досвід розробки навчальних програм, вимоги щодо освоєння студентами знань та вмінь з суспільно-географічних дисциплін впроваджуються викладачами кафедри економічної і соціальної географії Львівського університету. Так, професори О. Шаблій, І. Ровенчак, доценти М. Білецький, В. Грицевич, І. Гудзеляк, М. Книш, С. Кузик, асистенти І. Ванда, Л. Котик, О. Мамчур опублікували ряд навчальних посібників для методичного забезпечення викладання нормативних навчальних курсів у галузі суспільної географії [2–4, 7, 9–10]. Ці посібники орієнтовані як на аудиторну, так і самостійну роботу студентів, у повній мірі відповідають кредитно-модульній системі навчання та принципам Болонської декларації. Змістово навчальні програми із суспільної географії все більше враховують актуальні поняттєво-термінологічні системи, особливості суспільного розвитку, як то регіоналізацію, глобалізацію, інформатизацію, екологізацію тощо.

Для організації навчального процесу важливим є розрізнення результатів навчання та компетентностей. Бажані результати навчання формулюються викладачами; це те, що повинен знати, уміти, розуміти, бути здатним продемонструвати студент після завершення навчання. Результати навчання визначають вимоги для присудження кредиту [5, с. 8]. Зазначається, що результати навчання краще формулювати із залученням студентів, на основі вхідних даних, отриманих від внутрішніх та зацікавлених сторін. На практиці ж результати навчання задаються викладачем самостійно. Залучення думок працедавців є опосередковане: їхня позиція озвучується під час зустрічей у контексті підвищення кваліфікації останніх, а також у неформальному спілкуванні. Врахування побажань студентів проводиться при актуалізації навчальних програм, на основі зворотного зв'язку.

Компетентності – це динамічне поєднання знань, розуміння, умінь та здатностей. Розвиток компетентностей є метою навчальних програм. Компетентності формуються в різних навчальних дисциплінах. Виділяють загальні та спеціальні предметні (фахові) компетентності [5, с. 8]. Загальні компетентності розподілені за категоріями [5, с. 18]:

– інструментальні – ті, що мають інструментальне призначення: когнітивні здатності, здатність розуміти і опрацювати ідеї і думки; методологічні здатності впливати на оточуюче середовище, організувати час і стратегії навчання, приймати рішення або вирішувати проблеми; технологічні навички та вміння, пов'язані з використанням технологічних пристроїв, навички роботи з комп'ютером та управління інформацією; лінгвістичні навички, такі як усне і письмове спілкування або знання другої мови;

– міжособистісні компетентності – особисті здатності, пов'язані із спроможністю виражати власні почуття, здатність до критики та самокритики, навички спілкування, пов'язані з навичками міжособистісного спілкування, соціальними чи етичними обов'язками; ці навички полегшують процес суспільної взаємодії та співпраці;

– системні компетентності – ці навички і здатності стосуються системи в цілому, вони передбачають поєднання розуміння, сприйнятливості та знань, які дозволяють особі побачити, як співвідносяться частини цілого і як вони об'єднуються; здатність планувати зміни для вдосконалення системи в цілому і для розробки нових систем; вони вимагають попереднього надбання інструментальних і міжособистісних компетентностей як своєї основи.

Визнається важливість формування і розвитку спеціальних предметних знань і навичок як основи університетських програм на здобуття ступеню, водночас необхідно приділяти час та увагу розвиткові загальних компетентностей або універсальних навичок. Остання складова стає все більш важливою в належній підготовці студентів до їхньої майбутньої ролі у суспільстві як громадян та фахівців, що користуються попитом на ринку праці [5, с. 8].

Доводиться докладати багато зусиль для формування основних компетентностей – тих, які необхідні всім громадянам для особистої реалізації та розвитку, активного громадянського життя, соціальної єдності та можливості працевлаштування [8]. Еталонні рамки визначають вісім основних компетентностей: спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; знання математики та загальні знання у сфері науки і техніки; навички роботи з

цифровими носіями; навчання заради здобуття знань; соціальні та громадянські навички; ініціативність та практичність; обізнаність та самовираження у сфері культури.

У формуванні системи суспільно-географічних знань у вищій школі слід враховувати досвід виокремлення специфічних рис предметної області (рис. 1). У географії важливою є триада просторових зв'язків: регіон–людина–довкілля в системному та процесовому аспектах.

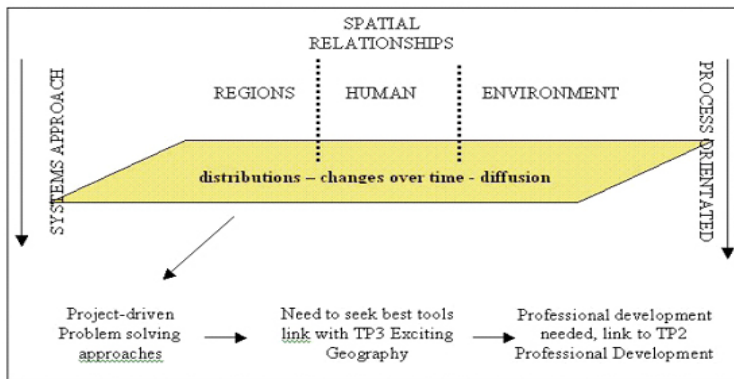

Рис. 1. Фахові компоненти географії у вищій освіті [1, с. 11].

У рамках семінару Тьюнінг (Tuning), члени мережі “Геродот” розглянули питання специфічних навичок та компетентностей студентів-географів. Виокремлення здійснене у контексті сприяння географії в безперервному навчанні і підтримці працевлаштування. Використаний термін “географічна грамотність” (англ. geographical literacy) у спробі виділення її складових та їхнього значення (табл. 1).

Таблиця 1

Складові географічної грамотності [1, с. 11]

Географічна грамотність	Візуальна комунікація	Зображення, карти, схеми
	Інформаційна та цифрова комунікації	Просторові, статистичні, організаційні
	Особиста, соціальна і культурна комунікації	Обізнаність, відносини, громадянство, співчуття, відповідальність

При роботі з студентами викладачі опираються на загальні та фахові компетентності, сформовані загальною середньою освітою, і мають завдання їхнього подальшого розвитку та вдосконалення. Наприклад, у 2012 р. на географічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка розроблена система компетентностей для студентів (табл. 2). Враховані головні особливості суспільно-географічних знань – комплексність, динамічність, різноманітність та міждисциплінарний характер.

Таблиця 2

Соціально-особистісні, інструментальні, загальнонаукові та загальнопрофесійні компетентності

Соціально-особистісні компетентності
розуміння та сприйняття етичних норм поведінки стосовно інших людей і стосовно природи (принципи біоетики); розуміння необхідності та дотримання норм здорового способу життя; здатність учитися; здатність до критики й самокритики; креативність, здатність до системного мислення; адаптивність і комунікабельність, толерантність; наполегливість у досягненні мети, турбота про якість виконаної роботи.
Інструментальні компетентності
здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою; знання іноземної мови (мов); навики роботи з комп'ютером; навики управління інформацією, дослідницькі навики.
Загальнонаукові компетентності
базові уявлення про основи філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвиткові загальної культури та соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії, економіки й права, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати у професійній і соціальній діяльності; базові знання фундаментальних розділів математики в обсязі, необхідному для володіння математичним апаратом відповідної галузі знань, здатність використовувати математичні методи в географічній професії; базові знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій; навики використання програмних засобів і навики роботи в комп'ютерних мережах, уміння створювати бази даних і використовувати Інтернет-ресурси; базові знання в галузі, необхідні для засвоєння загальнопрофесійних дисциплін.

Загальнопрофесійні компетентності

здатність розрізняти загальнонаукові і вузькоспеціалізовані підходи до вивчення структури та функціонування географічної оболонки, здатність самостійно проводити географічні дослідження;

здатність узагальнення зібраного в результаті польових досліджень матеріалу та наукового опрацювання результатів дослідження, виконання аналітичних записок за темою дослідження;

вміння застосовувати набуті знання для вирішення прикладних природно-географічних, суспільно-географічних та екологічних проблем; здатність складати за даними географічних досліджень карти, профілі, 3-D проєкції, мультимедійні презентації;

базові знання фундаментальних розділів природничої і суспільної географії, екології в обсязі, необхідному для виконання магістерських робіт; базові знання щодо вивчення динаміки природних, природно-заповідних і суспільно-географічних об'єктів; здатність розробляти оптимальні варіанти природо-користування та природоохоронної діяльності, розвитку і функціонування територіальних суспільних систем різного ієрархічного рівня;

здатність прогнозувати тенденції динаміки і розвитку географічних об'єктів і явищ; вміння прогнозувати еколого-географічну, демографічну, економічну, соціальну, політичну ситуації в регіоні.

Розроблена система відповідає в цілому системі компетентностей (загальних та фахових), визначених у контексті гармонізації європейської структури освіти, та повною мірою розкривається через наскрізні уміння, знання та навички, які студенти повинні засвоїти у процесі вивчення нормативних дисциплін. У нормативних курсах – базових для здобуття навчальної спеціальності – важливо вдало систематизувати великий обсяг навчального матеріалу не лише змістовно за тематикою, але й організаційно, розподіливши його за типами робіт (аудиторних – лекцій, практичних і семінарських занять, та позааудиторних – самостійної роботи). Зазначимо, що традиційно зміст тем практичних й семінарських робіт, по-перше, посилюють значення лекцій та розглядають їх з іншого (практичного) ракурсу. По-друге, на відміну від лекцій, під час практичних занять і семінарів студент здобуває не тільки знання, а й вміння, тобто завдяки застосуванню відповідних прийомів і методів, за допомоги різного роду інформаційних та матеріальних ресурсів, технічних засобів освоює практичні навички (створення географічних карт, аналіз просторових проблем тощо). Самостійна робота розвиває у студентів вміння і навички наукової діяльності, і саме індивідуальна інтелектуальна праця дає змогу підготувати фахівця XXI століття. Для огляду вибрано п'ять нормативних курсів з десяти дисциплін суспільно-географічного циклу (табл. 3).

Таблиця 3

Нормативні курси суспільно-географічного циклу

Назва навчального курсу	Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Розподіл годин		
			лекції	практичні / семінарські	самостійна робота
Соціальна географія	2	72	18	18	36
Техніко-економічні основи виробництва	2	72	16	16	40
Територіально-виробничі комплекси	2	72	18	18	36
Географія світового господарства	2,5	94	18	18	58
Географічне країнознавство	2,5	90	16	16	58

Важливо, щоб протягом навчання в університеті студент-географ-суспільствознавець здобув такі вміння: визначати зв'язки; характеризувати структуру та динаміку географічного об'єкта, явища, процесу тощо; користуватись фаховими термінами, поняттями; аналізувати статистичні та інші інформаційні матеріали; оцінювати просторові проблеми розвитку суспільства на різних територіальних рівнях – локальному, національному, регіональному, глобальному; формувати аналітичні висновки суспільно-географічного дослідження.

Педагогічні методи, що використовуються під час викладання суспільно-географічних дисциплін: пояснювально-ілюстративний, дослідницький, репродуктивний, проблемний; робота в малих групах. Особливістю географії є аналіз картографічних матеріалів та, найголовніше, створення новітніх картографічних моделей суспільного простору, обґрунтування форм просторової організації (наприклад, регіонів – методом регіоналізації). Завдяки новим вимогам інформаційної стадії розвитку суспільства та наявним сучасним геоінформаційним технологіям новітні конкретно-наукові методи суспільної географії стають все більш важливими.

Ці нормативні курси суспільної географії забезпечують формування таких умінь, знань, навиків студентів (табл. 4).

Таблиця 4

Система змістових модулів нормативних дисциплін суспільної географії

Зміст уміння	Назва змістового модуля	Компетентності, які формуються
1 Знати трактування базових категорій соціальної географії; географічні закономірності соціальної сфери суспільства та окремих її складових; особливості соціально-географічного прояву концепції соціального простору та часу, географічного та екологічного детермінізму	2 Загальна соціальна географія	3 Базові знання фундаментальних наук в об'язки, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін
Вміти аналізувати соціально-географічні явища та процеси з використанням конкретно-наукових методів; пояснювати особливості та виявляти фактори територіального поширення та геопросторової організації соціально-географічних явищ та процесів на основі картографічної та статистичної інформації різного просторового рівня; описувати соціально-географічний портрет локальної території; використовувати методи власних спостережень та польових досліджень. Володіти навиками прогнозування змін соціальної ситуації на глобальному, регіональному й локальному рівнях	Спеціальна соціальна географія	Здатність узагальнення зібраного в результаті польових досліджень матеріалу та наукового опрацювання результатів дослідження, виконання аналітичних записок за темою дослідження; здатність прогнозувати тенденції динаміки і розвитку географічних об'єктів і явищ, вміння прогнозувати еколого-географічну, демографічну, економічну, соціальну, політичну ситуації в регіоні
Вміти орієнтуватися в потоці соціально-географічної інформації; прогнозувати зміни соціально-географічних явищ і процесів у просторі і часі; виконувати спеціальне соціально-географічне картографування, розробляти і складати легенди карт; володіти навиками чуйності до різноманіття, відкритості до світу, толерантності до сприйняття різних культур, релігій, соціально-політичного укладу життя мешканців різних регіонів, континентів, спільнот, груп	Регіональна соціальна географія	Здатність прогнозувати тенденції динаміки і розвитку географічних об'єктів і явищ; вміння прогнозувати еколого-географічну, демографічну, економічну, соціальну, політичну ситуації в регіоні; навиками управління інформацією, дослідницькі навиками; здатність узагальнення зібраного в результаті польових досліджень матеріалу та наукового опрацювання результатів дослідження, виконання аналітичних записок за темою дослідження; адаптивність і комунікабельність, толерантність

1	Знати сутність базових понять із курсу ТЕОВ; підходи до класифікації господарства; чинники, що впливають на розвиток господарського комплексу та їх класифікацію	2	3
Знати сутність базових понять із курсу ТЕОВ; підходи до класифікації господарства; чинники, що впливають на розвиток господарського комплексу та їх класифікацію	Загальна теорія ТЕОВ	Техніко-, технологічно-економічні основи розвитку галузевих і міжгалузевих промислових комплексів	Базові знання фундаментальних розділів природничої і суспільної географії, екології в обсязі, необхідному для виконання магістерських робіт; базові знання щодо вивчення динаміки природних, природно-заповідних і суспільно-географічних об'єктів; здатність розробляти оптимальні варіанти природокористування та природоохоронної діяльності, розвитку і функціонування територіальних суспільних систем різного ієрархічного рівня
Вміти аналізувати виробничий процес у різних галузях господарства у розрізі стадій та етапів виробництва, затрат на одиницю виробленої продукції; передбачати екологічні проблеми, які пов'язані з розвитком виробництва на території; проектувати та розробляти пропозиції заходів із мінімізації наслідків технологічного впливу господарства на довкілля	Загальна теорія ТВК	Техніко-, технологічно-економічні основи розвитку галузевих і міжгалузевих промислових комплексів	Здатність узагальнення зібраного в результаті польових досліджень, матеріалу та наукового опрацювання результатів дослідження, виконання аналітичних записок за темою дослідження; базові знання фундаментальних розділів природничої і суспільної географії, екології в обсязі, необхідному для виконання магістерських робіт; базові знання щодо вивчення динаміки природних, природно-заповідних і суспільно-географічних об'єктів; здатність розробляти оптимальні варіанти природокористування та природоохоронної діяльності, розвитку і функціонування територіальних суспільних систем різного ієрархічного рівня; здатність прогнозувати тенденції динаміки і розвитку географічних об'єктів і явищ, вміння прогнозувати еколого-географічну, демографічну, економічну, соціальну, політичну ситуації в регіоні
Знати сутність базових понять із курсу ТВК; типи і види зв'язків, що виникають у сформованих ТВК	Вміти визначати передумови розвитку ТВК України та світу	Загальна теорія ТВК	Базові знання фундаментальних розділів природничої і суспільної географії, екології в обсязі, необхідному для виконання магістерських робіт; базові знання щодо вивчення динаміки природних, природно-заповідних і суспільно-географічних об'єктів; здатність розробляти оптимальні варіанти природокористування та природоохоронної діяльності, розвитку і функціонування територіальних суспільних систем різного ієрархічного рівня

1	Знати підходи до дослідження компонентної і територіальної структури ТВК	2	3
Вміти аналізувати компонентну і територіальну структури сформованого ТВК; відслідковувати ефект мультиплікативності чинників при формуванні ТВК чи їх трансформації	Здатність узагальнення зібраного в результаті польових досліджень матеріалу та наукового опрацювання результатів до дослідження, виконання аналітичних записок за темою дослідження	Структура ТВК	
Знати підходи до виконання класифікації і типології ТВК	Здатність розрізняти загальнонаукові і вузькоспеціалізовані підходи до вивчення структури та функціонування географічної оболонки; здатність самостійно проводити географічні дослідження; вміння застосовувати набуті знання для вирішення прикладних природно-географічних, суспільно-географічних та екологічних проблем; здатність складати за даними географічних досліджень карти, профілі, 3-D проєкції, мультимедійні презентації	Проблеми і перспективи розвитку ТВК	
Вміти виконувати схеми опорного каркасу сформованих ТВК; прогнозувати розвиток ТВК, виконувати їх SWOT-аналіз; володіти навиками контролю виконаних проєктів, прогнозів, SWOT-аналізів, спеціальних, комплексних картосхем	Базові знання фундаментальних розділів природничої і суспільної географії, екології; виявлення особливостей територій, країн із різною морфологією, ступенем зручності, географічним положенням та іншими ознаками; аналіз залежних країн, міжнародних організацій	Загальне географічне країнознавство	
Вміти аналізувати географічно-країнознавчі явища і процеси; пояснювати особливості та виявляти фактори територіального поширення та геопросторової організації географічно-країнознавчих явищ і процесів; давати географічно-країнознавчий портрет території, країни; володіти навиками знання іноземної мови з метою використання закордонних наукових джерел з проблем країнознавства	Створення картосхем та типологій країн, здатність узагальнення зібраних у результаті статистичних та математичних методів матеріалів та наукового опрацювання результатів дослідження, виявлення регіональних відмінностей країн; знання іноземної мови (мов)	Спеціальне географічне країнознавство	
Розуміти і вміти трактувати суть головних наукових положень типологій країн світу, аналізувати країни у регіональному, цивілізаційному аспектах; застосовувати новітні методи у географічному країнознавстві			

1	2	3
<p>Знати теорії виникнення, закони, закономірності й принципи розвитку та розміщення світового господарства, основи глобальних економічних проблем; потенціал (природно-ресурсний, енергетичний, інформаційний) світового господарства</p>	<p>Теоретичні засади географії світового господарства</p>	<p>Уміння аналізувати підходи до трактування понять (зокрема, “світове господарство”, “баланс”, “ринок” тощо), головні закони розвитку світового господарства, ролі головних акторів світової економіки – міжнародних організацій, країн; порівняння понять і категорій у галузі світового господарства; створювати економічні типології країн; аналіз показників запасів та виробництва продукції галузей економіки; визначення місця (частки) країни у світовому господарстві; порівняння показників потенціалу, виробництва та споживання природних ресурсів, енергії тощо; аналізувати глобальні проблеми: сировинну, енергетичну, продовольчу, екологічні; створення структурних діаграм, гістограм, картосхем глобальних економіко-географічних явищ; оцінка продуктивності праці, показників вартості продукції та зайнятості у світовому господарстві</p>
<p>Вміти аналізувати різні підходи до понять, закономірностей, теорій світового господарства, створювати графічні моделі, картосхеми і зображувати економіко-географічні об’єкти, процеси, явища; створювати графічні моделі</p>	<p>Компонентна і теоретична структура світового господарства</p>	<p>Характеристика динаміки показників запасів ресурсів, функціонування галузей світового господарства; визначення місця економічного центру (вузла), країни, регіону в конкретній галузі світового господарства; географічна характеристика та порівняння галузей світового господарства у вигляді доповіді; формування причинно-наслідкових зв’язків за статистичними, картографічними даними, описовою інформацією; визначення спеціалізації господарства країни, визначення кількості та якісних показників функціонування галузей світової економіки; аналіз сучасних просторових проблем світового господарства</p>
<p>Знати компонентну і територіальну структуру світового господарства, тенденції в територіальній організації окремих галузей світового господарства</p>		
<p>Вміти опрацювати статистичні матеріали, електронні інформаційні ресурси міжнародних економічних організацій (у тому числі англійською мовою), створювати картосхеми, аналізувати сучасні проблеми світового господарства</p>		

Як бачимо в укладеній таблиці, формування базових, загальних та фахових компетентностей є наскрізним як для окремої навчальної дисципліни, так і для сукупності нормативних суспільно-географічних курсів. Розвиток компетентностей в освітньому процесі студентів-географів має на меті вдосконалення основ географічної грамотності [1, с. 12]:

- розуміти взаємозв'язки між природним та соціальним середовищами;
- розуміти значення просторових відносин у різних масштабах;
- розуміти і пояснювати різноманітність і взаємозалежність регіонів, місцевостей;
- виділяти знання, розуміння і підходи інших дисциплін та використовувати їх у географічному контексті;
- застосувати розуміння географічних понять;
- інтерпретувати ландшафти (природні та культурні);
- збирати, порівнювати, аналізувати і представляти географічну інформацію;
- правильно використовувати географічну термінологію;
- оперувати географічними ідеями, принципами і теоріями письмово, усно та візуально;
- застосовувати різноманітні, спеціалізовані методики та підходи в географії;
- розуміти природу змін;
- цінувати феномен географічного простору і різноманітних географічних феноменів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Освіта, виконуючи подвійну функцію – соціальну та економічну, відіграє особливу роль у наданні основних компетентностей для зручного пристосування до суспільних змін. На вістрі є впровадження в Україні принципів Болонської декларації та системи компетентностей проекту Тюнінг. Їхнім результатом є формування знань, умінь, навиків студентів у руслі нормативних суспільно-географічних дисциплін, специфікою яких (знань) є комплексний й міждисциплінарний підходи до змісту, а також використання традиційних та новітніх підходів до організації навчального процесу. Наразі при формуванні компетентностей студентів-географів в українських ВНЗ слабкою ланкою є модернізація та актуалізація поняттєво-термінологічного апарату географії; впровадження новітніх інтерактивних методик навчання, застосування ІТ-технологій у географічній освіті; принципів індивідуального навчання студентів, особливо в розрізі окремих курсів, в умовах зниження інтересу до навчання. Ці проблеми потребують подальших ґрунтовних досліджень як у сфері географії, так і педагогіки.

Список використаних джерел

1. Aspects of State of Geography in European higher education. TUNING Geography: a report of findings and outcomes / K. Donert. – Liverpool : HERODOT Publications, 2007. – 53 p. [Електронний ресурс] / Сайт TUNING Educational Structures in Europe. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu/subject-areas/geography.html>.
2. Білецький М. І. Навчальна програма та практичні і тестові завдання з курсу “Техніко-економічні основи виробництва” для студентів географічного факультету / М. І. Білецький, Л. І. Котик. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009.
3. Білецький М. І. Навчальна програма, семінарські, практичні, самостійні та тестові завдання з курсу “Територіально-виробничі комплекси” для студентів географічного факультету / М.І. Білецький, Л. І. Котик. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009.
4. Білецький М. І. Програма, методичні вказівки до практично-семінарських занять та тестові завдання з навчальної дисципліни “Соціальна географія” для студентів географічного факультету / М.І. Білецький, І.В. Ванда, Л.І. Котик. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – 108 с.
5. Вступне слово до Проекту Тьюнінг – гармонізація освітніх структур у Європі. Внесок університетів у Болонський процес. – 108 с. [Електронний ресурс] // Сайт TUNING Educational Structures in Europe. – Режим доступу: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf.
6. Кузик С. П. Географія світового господарства : навч. посібник /С. П. Кузик, О. І. Мамчур, І. В. Ванда. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. – 312 с.
7. Про вищу освіту: Закон України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
8. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) “Про основні компетентності для навчання протягом усього життя” від 18 грудня 2006 року [Електронний ресурс] //Офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_975.
9. Ровенчак І. І. Географічне країнознавство: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки 6.040104 – географія / І.І.Ровенчак, О.І. Мамчур. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 106 с.
10. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії : підручник /О.І. Шаблій. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 444 с.

ЗМІСТ

Смоланка В.І. Передмова.....	5
Бобринська В.І. ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ШВЕЙЦАРІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	7
Дорошко М.С. ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ЯК ОСНОВА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ.....	18
Коваль Г.М., Карбованець О.І., Куруц Н.В., Гасинець Я.С., Демчинська М.І. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	25
Козловський Ю.М., Козловська І.М. ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАТЬ ЯК ДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА ЕДУКАЦІЙНОЇ ІНТЕГРОЛОГІЇ.....	35
Марусинець М.М. ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ У ПЕДАГОГІЧНІ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ.....	45
Матвієнко О.В. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ШКОЛИ.....	53
Павко А.І., Курило Л.Ф. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В.О.СУХОМЛІНСЬКОГО.....	62
Староста В.І. ТЕСТУВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	81
Химинець В.В. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	90
Химинець В.В., Опачко М.В. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	101

Daniela Palašáková

INNOVATION OF THE METHODS OF HIGHER
EDUCATION THROUGH ICT.....114

Артёмов И.В.

ИННОВАЦИОНА ПЕДАГОГІКА: АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ122

Андрейко В.І., Свєженцева О.І.

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ
У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА130

Білак Ю.Ю., Попадич О.О.

ВИКОРИСТАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
ПРИ ВИВЧЕННІ ІНФОРМАТИКИ СТУДЕНТАМИ НЕТЕХНІЧНИХ
НАПРЯМІВ ПІДГОТОВКИ У ВИЩАХ ІІІ – ІV РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ.....140

Борисенко Л.Л.

ВІПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ:
З ДОСВІДУ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА149

Дуло О.А., Мелега К.П., Фотул Ю.В.

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
В ГАЛУЗІ “ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ, СПОРТ І ЗДОРОВ’Я ЛЮДИНИ”159

Зарічанский О.А.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ ПРИ
ПОМОЩИ СОЦИАЛЬНЫХ СОСТАВЛЯЮЩИХ.....167

Зарічанська Н.В.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ174

Каплінський В.В.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА
В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ...182

Кляп М.І., Лавєр О.Г., Кляп М.П.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН
СТУДЕНТАМИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
НЕПРОФІЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....189

Кобаль В.І., Мовчан К.М.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНТЕГРАЦІЇ
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР.....201

Колесник П.О., Бондарь Я.В., Сіра А.Ю. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АНКЕТИ SARAT ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ АТОПІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У ПРАКТИЦІ УКРАЇНСЬКОГО СІМЕЙНОГО ЛІКАРЯ	209
Колесник П.О., Кедик А.В., Шушман І.В. НАУКОВО-ТРЕНІНГОВІ ЦЕНТРИ СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ – ІННОВАЦІЯ У ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЛІКАРІВ.....	216
Корчевський Д.О. ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ.....	224
Локшин В.С. ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНОЇ МОДЕЛІ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	233
Лях І.М., Кляп М.М. НОВІ ПІДХОДИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ В СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	248
Мамчур О.І., Ванда І.В., Котик Л.І. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАТЬ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	254
Моца А.А. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ — ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ.....	267
Набок М.В. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПІДВИЩЕННЯМ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У СФЕРІ ОСВІТИ	275
Розлуцька Г.М. НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ УСЬОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	284
Сойма С.Ю. ОСНОВНІ ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	291
Фейса С.В., Фейса І.І. ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ЛІКАРІВ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «КЛІНІЧНА ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА».....	298

Шаркань В.В. ПРОЕКТ ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В КАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ.....	307
Шумицька Г.В., Путрашик В.І. САЙТ МЕДІАЦЕНТРУ УЖНУ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАУКОВО-ОСВІТНІЙ КОНТИНУУМ	315
Вархолик Г.В. ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ	324
Волошенко С.С., Стріщак Н.Р. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВЕДЕННЯ ПОЛІТИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	332
Дацків І.Є. ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЯК ФАКТОР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	337
Zaliesova Irina TRAINING OF FUTURE TEACHERS TO THE FORMATION OF INTER-ETHNIC TOLERANCE AMONG STUDENTS OF SECONDARY SCHOOLS	343
Ключкович Т.В. ПРАВОВІ ОСНОВИ АДАПТУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СЛОВАЧЧИНИ ДО ВИМОГ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ	348
Куев Давід Луїс Сократес ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ	354
Марценюк М.О. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ ПСИХОЛОГА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	366
Ясиновська О.С. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ	383

Наукове видання

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

INTERNATIONAL SCIENTIFIC HERALD

Випуск 2(9)

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
КВ №20546-10346Пр, видане Міністерством юстиції України 15.01.2014 р.*

Коректура Т.М.Алексєєва, Л.І.Середа
Технічна редакція О.І.Гурчумелія
Комп'ютерна верстка та обкладинка А.І.Бродич

Підписано до друку 19.12.2014 р.
Формат 60x84/16
Тираж 300

Оригінал-макет виготовлено
в редакційно-видавничому відділі видавництва УжНУ «Говерла»:
88015, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89 А,
тел./факс (03122) 66-20-51, dep-editors@uzhnu.edu.ua

Віддруковано ПП «АУТДОР - ШАРК»
88000, м. Ужгород, пл. Жупанатська, 15/1.
тел.: 3-51-25, e-mail: office@shark.com.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія 3т № 40 від 29 жовтня 2012 року

М-72

Міжнародний науковий вісник: збірник наукових праць /ред. кол. І.В.Артёмов (голова) та ін. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2014. – Вип. 2(9). – 400 с.

У публікаціях чергового випуску збірника наукових праць висвітлюються питання, пов'язані з реформуванням системи вищої освіти України та її інтегруванням до європейського освітнього простору в контексті Закону України «Про вищу освіту».

Статті, що ввійшли до збірника, розглядають як першочергові завдання щодо імплементації нових нормативно-правових документів у галузі вищої освіти, так і практику роботи вітчизняних вищих навчальних закладів щодо інтегрування до європейського та світового науково-освітнього простору, зокрема впровадження інноваційних технологій у діяльність ВНЗ, особливості підготовки навчально-методичних комплексів окремих дисциплін, забезпечення випереджувального характеру освітніх послуг у підготовці фахівців.

The issues related to the reform of higher education in Ukraine and its integration into the European educational space in the context of the Law of Ukraine "On Higher Education" are covered in the collection of scientific works.

The articles included in the collection, touch on the priorities of implementation of new legal documents in the field of higher education as well as the practice of domestic higher educational institutions concerning integration into the European and world scientific and educational space, in particular, introduction of innovative technologies into university activities as well as peculiarities of preparation teaching methods for some disciplines, providing of advanced educational services in training specialists.

ISSN 2218-5348

УДК 001:378